

Náš príbeh

Deviata
kapitola

Vírus, ktorý všetko zmenil

„Smútok, to je tá emócia, ktorú teraz pociťujem. Lebo vidím, koľko ľudí umiera. Covid ma naučil smútiť.“

Dagmar kladie ruky na klavír a pomaly stláča biele a čierne klávesy. Aby sa ich prsty mohli dotknúť, iba pre túto chvíľu a iba na pár minút odhalí dlane. Všetko ostatné dokonale skrýva overal, ktorý ju chráni.

„Myslím si, že z rôznych vecí, z ktorých sme sa predtým tešili, dnes nevieme mať radosť. Keď mi je veľmi ťažko a veľmi smutno, tak si k nemu sadnem a hrám, pretože tam odvediem svoj smútok,“ vraví.

Melancholická skladba zaplňa miestnosť a akoby zosobňovala všetku nádej, ktorú v sebe ešte má. „Nevidíme východisko, lebo kauzálna liečba tohto vírusu neexistuje. No verím, že tam niekde je.“

Dnes prichádza do kontaktu so smrťou tak často, ako nikdy predtým. Ale teraz nie, teraz môže hrať. Ešte chvíľu, hudba jej pomáha. A potom opäť pôjde.

„Pacienti, ktorí k nám prídu, sú často v kritickom stave a majú poškodené životne dôležité orgány. Najmä pľúca. Na starostlivosť o nich jeden alebo dvaja zdravotníci nestačia. Potrebujú

pomoc niekoľkých lekárov a sestier, čo je pre nás veľmi psychicky aj fyzicky náročné.“

Svoj čas museli všetci obetovať práci a s rodinami sa niektorí nevideli už dlhé týždne. Nielen preto, že sú stále v nemocnici.

Chcú ich chrániť. Sú to najcennejšie, čo majú.

„Taký kolektív, ako mám tu, som ešte nezažila. Doktorky pracujú s vášňou a jedna má doma šesť detí. Chodí pomáhať každý deň. Máme ju ako pilier. Keď vieme, že nik nepríde, tak ona príde určite.“

Skladba sa skončila. Dagmar si pritiahne jednorazový overal okolo tváre a nasadí nové ochranné rukavice. Na chrbte má napísané svoje meno fixkou, aby ju každý hneď rozoznal. Niekedy nie je čas ani sila dívať sa do očí.

Telefón v plastovom obale zvoní. Pacient už nevládze bojovať...

To bol príbeh o Dagmar a jej tíme. Dagmar Bodákovovej, primárke oddelenia anestéziológie a multiodborovej intenzívnej starostlivosti (OAMIS) v galantskej nemocnici. A tiež príbeh o odvahe, nezlomnosti a sile z januára 2021, kedy sa nemocnica v Galante stala na tri mesiace červenou. Musela pomôcť pretiaženému regiónu západného Slovenska.

V nemocnici sa vtedy zmenilo úplne všetko. Až sedem z desiatich poschodí vyhradili pre pacientov s infekciou COVID-19. Spolu 132 lôžok s priamym prívodom kyslíka. Viac ako 40 svojich pacientov bez koronavírusu museli previezť do iných nemocníc a v Galante zase hospitalizovať infikovaných z celého okolia. Nápor na urgentnom príjme sa zrazu zvýšil o päťnásobok a počas prvých dní prijala nemocnica vyše stovku covidových pacientov.

Držala sa statočne až do 13. apríla. Počas 97 dní, kedy bola červenou, hospitalizovala 1 168 pacientov s vážnym priebehom.

Dve tretiny zachrániť dokázala, no 377 pacientov zomrelo.

Bol marec 2020, keď sa na Slovensku objavil prvý pacient s ochorením COVID-19. Mnohí netušili, čo sa bude ďalej diať a čo vlastne koronavírus so sebou prinesie. A už vôbec nie, že bude taký životaschopný, zabije milióny ľudí po celom svete a tak skoro z planéty nevyumizne.

Martin Šimo bol vtedy medicínskym námestníkom nemocnice v Spišskej Novej Vsi. Hovorí, že u personálu spočiatku vnímal strach a s tým spojené aj logické požiadavky, aby nemocnica zabezpečila dostatok ochranných pracovných pomôcok a oni sa cítili bezpečne.

„Úplne sme tomu rozumeli a snažili sa doplniť zásoby, hoci situácia bola veľmi náročná. Dostupnosť ochranných pomôcok na trhu bola totiž kritická. Zároveň sme sa my v manažmente nemocnice nemali v tom úvodnom období čoho chytiť. Zo strany štátu totiž neprichádzali inštrukcie a podpora, akú sme očakávali a akú by sme si zaslúžili. Náš zrak sa teda upíral na metodické usmernenia, ktoré nám poskytne centrála siete a kým to takto nebolo uchopené zo strany Sveta zdravia, cítili sme iba pocit bezmocnosti,“ spomína si dnes Martin na prvé dni s koronavírusom. Keď sa počas druhej vlny pandémie stal medicínskym riaditeľom celej siete, práve uchopenie často nejednoznačných a niekedy i nerealizovateľných štátnych usmernení mu naplňovalo väčšinu pracovného dňa.

Keď sa na situáciu s infekciou COVID-19 potom začali nemocnice pozerat' spoločne a vzájomne si radiť, nabralo to podľa Martina už dobrý smer. Prvé, čo museli urobiť, bolo upokojiť personál v nemocnici. „Stál som pred ľuďmi a hovoril, že to spolu zvládneme. Pamätám si, že som si vtedy požičal slová od Gandalfa, fiktívnej postavy čarodejníka v Tolkienovom románe Pán prsteňov a povedal, že čokoľvek cez bránu našej nemocnice prejde, my zostaneme pevne stát'. Inú možnosť nemáme

a utekať nám nepomôže, lebo nikto sa pred tým neskryje,“ hovorí Martin s tým, že v úvode boli nálady rôzne a mnohí zamestnanci uvažovali aj o odchode na maródku.

Keď však personál podl'a Martina začal vnímať, že nemocnica a sieť chce a vie situáciu uchopiť, keď videl, že zdravotnícke zariadenie sa začalo pripravovať aj priestorovo, keď do nemocnice prichádzali prvé usmernenia od hlavnej epidemiologičky, stále sa dopĺňal ochranný materiál a v nemocnici si spoločne prebrali, čo sa môže stať a ako sú pripravení, strach sa zmenil na zvedavosť a otázky. „A preklopilo sa to do perfektnej spolupráce. Z takých tých viac-menej nepriateľských pozícií pandémie verzus manažment nemocnice verzus zdravotníci sa to premenilo na to, že sme proti pandémie bojovali ako nemocnica spolu. A to bol moment, kedy sa nám začalo lepšie pracovať, lebo sme už boli na jednej lodi,“ spomína si Martin.

Prvý prípad pacienta s ochorením COVID-19 na Slovensku zaznamenali 6. marca 2020. V rovnaký deň spustila sieť info-linku pre verejnosť o koronavírusu. Fungovala nonstop a ľudom, ktorí volali plní strachu a obáv, operátori vysvetľovali, ako postupovať, keď majú príznaky respiračného ochorenia. Len za prvý týždeň linka prijala vyše tisíc hovorov. Sieť zároveň zriadila webovú podstránku, kde pacienti mohli nájsť informácie o koronavírusu, vypočuť si podcast s radami, overiť, či má ich nemocnica práve zákaz návštev alebo či prijala pacienta s podozrením na Covid. Stránka mala obrovskú návštevnosť, tak veľmi vtedy ľudom chýbali informácie od relevantných úradov. Nemocnice prešli na vyšší hygienicko-epidemiologický režim, zakázali návštevy a najmä zamestnanci prvého kontaktu na urgentných príjmoch či ambulanciách pohotovostnej služby začali byť školení, ako postupovať pri prijímaní pacienta s podozrením na Covid. A michalovská nemocnica, ktorá má ako jedi-

ná v sieti infektologické pracovisko, preventívne vyčlenila celú lôžkovú kapacitu samostatného pavilónu iba pre pacientov, u ktorých vzniklo podozrenie z nakazenia koronavírusom. Toto všetko bolo v sieti pripravené predtým, než sa na Slovensku vôbec prvý prípad objavil.

Po týždni sieť zastavila všetky plánované operácie, bol vytvorený krízový štáb a zdravotnícke zariadenia začali vytvárať vyhradené priestory so samostatným vstupom pre pacientov, u ktorých bolo podozrenie na infekciu. Chceli ich oddeliť od ostatných. A potom čakali, kedy prvý covidový pacient príde. Lebo niekedy je lepšie nepriateľ a rýchlo spoznať a začať s ním bojovať, ako dlhé týždne ostávať v neurčitom strachu.

Prvý infikovaný pacient sa v sieti objavil 20. marca, a to v dunajskostredskej nemocnici. O štyri dni mali pacienta s potvrdeným koronavírusom už aj v tej partizánskej a o ďalších šesť dní v nemocnici v Žiari nad Hronom. V Spišskej Novej Vsi na toho svojho čakali tri týždne a keď prišiel, boli sa pozrieť, ako bude celý proces vyzeráť. „Náš prvý covidový pacient ale nemal klinické príznaky, iba pozitívny test. V tom čase sme všetkých covidových pacientov ešte prekladali na infekčné oddelenia, takže v nemocnici sme len dohliadali na správny režim, aby sa pohyboval vo vymedzených priestoroch. Vtedy sme sa prvýkrát stretli s nepochopením verejnosti. Niektorí pacienti vnímali vážnosť situácie a obmedzenia v nemocniciach rešpektovali. Iným sme ale epidemiologickými opatreniami narušili istý ich komfort, čo nám dávali veľmi najavo. A to sa potom nieslo celou spoločnosťou a miestami vyústilo až do agresie a nenávisť. Na začiatku sme ešte nevedeli, že na toto si budeme musieť zvyknúť,“ spomína si Martin.

Slovensko tak chvíľu zdravotníkom tleskalo z okien, posielalo emotívne odkazy a do nemocníc nosilo občerstvenie. A chvíľu

s nimi zase pre vlastný pocit bezmocnosti bojovalo ako na fronte. Stres mali všetci. Už týždne žili dobu, s ktorou sa nikdy predtým nestretli a snažili sa s tým vysporiadať. Médiá sa stali zrazu monotematické, politici sa naďalej snažili zbierať lacné body, tentokrát na úkor pacientov a štát zavádzal chaotické opatrenia. A ľudia museli ostať zatvorení doma, no nevedeli, na ako dlho.

Po mesiaci od prvého infikovaného pacienta už nemocnice začínali reprofiliť na covidové oddelenia často celé svoje pracoviská. Pacientov na infektológiách stále pribúdalo a tak sa o tých svojich nakazených už museli postarať sami. Denne ošetrovali desiatky pacientov s podozrením na COVID-19. Ale ako nezaváhať a nepochybiť, keď nie som špecialista na infekčné choroby?

Aby každý zdravotník dokázal rýchlo a správne reagovať, keď budú v nemocnici pribúdať desiatky či stovky pacientov denne, spojili sa šiesti odborníci zo siete z rôznych častí Slovenska a počas troch dní vytvorili deväťstranový klinický protokol. Manuál jednoduchým spôsobom sumarizoval najpodstatnejšie údaje z národného štandardu a aktuálnej zahraničnej odbornej literatúry. Sieť vtedy celý set metodických dokumentov ponúkla aj iným nemocniciam.

V apríli zdravotnícke zariadenia do veľkej miery začalo zamestnávať testovanie pacientov. Pred budovami sa zriadili mobilné odberové miesta. „Spočiatku to bol obrovský chaos, nevedeli sme, koho testovať a za akých podmienok. Ale keď sa veci postupne ujasnili, testovanie sa pre mňa stalo symbolom, ako pandémie prebieha a aký nárast pacientov máme čakať. Lebo tam sa to vždy prejavilo ako prvé,“ vraví Martin. V MOMkách, ako odberové miesta volali, si Martinove kolegyne odstáli dlhých 27 mesiacov, za každého počasia a takmer každý deň.

Tam, ale aj pri triáži pacientov pred vstupom do nemocnice, ešte zdravotníkom pomáhali dobrovoľníci z radov študentov lekárske fakúlt.

Okrem fyzického vyčerpania trpela i psychika. Zdravotníkov, ale aj pacientov. Tí, ktorí museli počas pandémie ostať v nemocnici, boli na dlhé týždne odlúčení od rodiny. Chýbali technické možnosti alebo boli imobilní. To sa rozhodli v sieti zmeniť a začali pacientov spájať s ich rodinami cez videohovory. S pomocou sestier tak mnohí telefonovali domov a na druhej strane sa často objavilo i viac generácií rodiny, aby babku či starkého videli. Pre zdravotníkov zase sieť v spolupráci s klinickými psychológmi zriadila anonymnú telefonickú podporu.

Keď potom prišlo leto, každý akoby na chvíľu zabudol, čo všetko zažil na jar. Ale Covid sa vrátil v plnej sile. V zime 2021 sa Slovensko v počte úmrtí na milión obyvateľov ocitlo na prvej priečke.

„Práve idem do 24-hodinovej služby a čaká ma množstvo otázok. Je tu hrozba, že nebudeme vedieť každému pacientovi zabezpečiť rovnakú zdravotnú starostlivosť, ako by sme chceli,“ hovorí anesteziológ Balázs Laczkó, ktorý pracuje ako primár OAMIS v dunajskostredskej nemocnici. Vo februári 2021 súhlasil, aby s ním novinári maďarského portálu natočili autentické video. Nie je mediálne zdatný človek, vraví, a nevie, či dokáže situáciu dobre vysvetliť. Chce však ľuďom ukázať, aký ťažký boj zväzda personál každý deň v nemocnici, hoci vyhladky pacienta sú často beznádejné. Napriek kritickej situácii totiž stále existuje príliš veľa ľudí, ktorí si myslia, že choroba je vymyslená alebo sú tvrdenia o nej prehnané. Opatrenia proti pandémie potom podceňujú alebo porušujú.

„Na spodnom poschodí bolo kedysi ortopedické oddelenie, teraz tam nie je nič. Na prvom je jednotka intenzívnej starostlivosti, tam sú pacienti v najväznejšom stave a nad nimi pacienti s miernejším priebehom ochorenia. Na tret'om poschodí ostalo jediné necovidové oddelenie a už sme aj štvrté poschodie museli otvoriť pre pacientov s koronavírusom. Kapacity nám stále nestačia, rýchlo sa to zaplňa,“ vysvetľuje.

Dunajskostredský okres patril medzi lokality Slovenska, ktoré boli pandémiou najviac postihnuté. Od polovice januára do polovice februára bol štyri týždne najinfekčnejším regiónom na Slovensku, a to z hľadiska pomeru medzi počtom nakazených k počtu obyvateľ'ov. Od októbra do polovice februára sa v nemocnici liečilo vyše 750 pacientov, tretina neprežila. Vo februári je situácia natol'ko vážna, že počet obetí za jeden deň prekročil číslo 20.

Balázs sa na dlhé hodiny opäť oblieka do celotelového overalu. Hovorí, že on aj jeho kolegovia sú zaočkovaní, ale musia si dávať pozor. Cez pootvorené dvere na oddelenie vidieť sanitára, ktorý práve tlačí dlhší vozík s odklopným krytom. Niektorý svoj boj už vzdal.

„Toto je, bohužiaľ, realita.“

Balázs hovorí, že často celé týždne bojujú, aby pacientov napačených na umelú pl'úcnu ventiláciu zachránili a v niektorých okamihoch sú už na pokraji priepasti. Ale niekedy sa to podarí, jeden či dvaja z desiatich prežijú, takže má zmysel bojovať a nikdy sa nevzdávať, podotýka.

„Päťdesiatnik, netrpel žiadnym vážnejším ochorením, takže máme nádej,“ hovorí, keď na začiatku služby kontroluje zdravotný stav svojich pacientov. Ich situácia sa môže zo dňa na deň zmeniť. „Prognóza tohto staršieho pána je zlá, ale skúšame nemožné. Pacientov nad 60 rokov sa nám nedarí zachrániť.“

Aj cukrovka či nadváha vo veľkej miere zhoršujú vyhladky na prežitie,“ vraví. No medzi pacientmi v ťažkom stave sa už ocitli aj ľudia okolo tridsiatky.

Ako postavička z vesmíru sa mihá pomedzi posteľe pacientov a ak sú pri vedomí, vždy sa prihovori, prehodi pár slov.

„Dobrý deň, pani doktorka,“ pozdraví kolegyňu, ktorá však dnes nepracuje, leží na lôžku s ostatnými pacientmi.

Keď sa za ňou Balázs vracia o dva dni, už ju tam, žiaľ, nenájde. Rovnako, ako mnohých ďalších pacientov.

Pred týždňom v nemocnici zomrela aj mama jeho kolegu. „Bolo strašné ho pri tom vidieť.“

Nedá sa však iba prísť domov a zatvoriť dvere. V človeku pocity ostávajú, vravia zdravotníci. Chcú, aby to, čo sa deje, ľudia videli, aby konečne uverili a prestali situáciu podceňovať.

„Kolega testoval manželský pár, obaja boli pozitívni a o tri dni ich stretol v supermarkete. S jednoduchými rúškami. Iní ľudia rúška nosia, ale nevhodne, vôbec im nezakrývajú dýchacie cesty. Toto sú tie problémy,“ hovorí Balázs a v jeho slovách cítiť krivdu aj ľútosť. Zdravotníci si pomáhajú, ako sa len dá, ale sú už vyčerpaní. Prosia iba, aby im ľudia pomohli a dodržiavali opatrenia.

„Ako sa máte? Dýcha sa vám takto jednoduchšie?“ pýta sa Balázs jedného zo svojich pacientov.

„Áno.“

„Držite sa ešte?“

„Áno.“

„Dobre, ešte to takto skúsime, ale keď sa to nebude zlepšovať, budeme vás musieť napojiť na pl'úcnu ventiláciu. Hovorím vám to takto vopred,“ vysvetľuje Balázs a nakloní sa k pacientovi.

„Ja nechcem ešte zomrieť.“

„Ale to neznamená, že zomriete. Boli aj takí, ktorí sa z toho do-“

IVETKA

stali. Tí, ktorí napojenie na prístroje dlho odmietali, žiaľ, zomreli.“

„Aha. Dúfam, že ja nie.“

Jednoduchosť, s akou sa rozprávajú o živote a smrti, desí. A predsa je tak blízko a raz príde, možno aj dnes. Človek na lôžku sa s tým musí vyrovnat’.

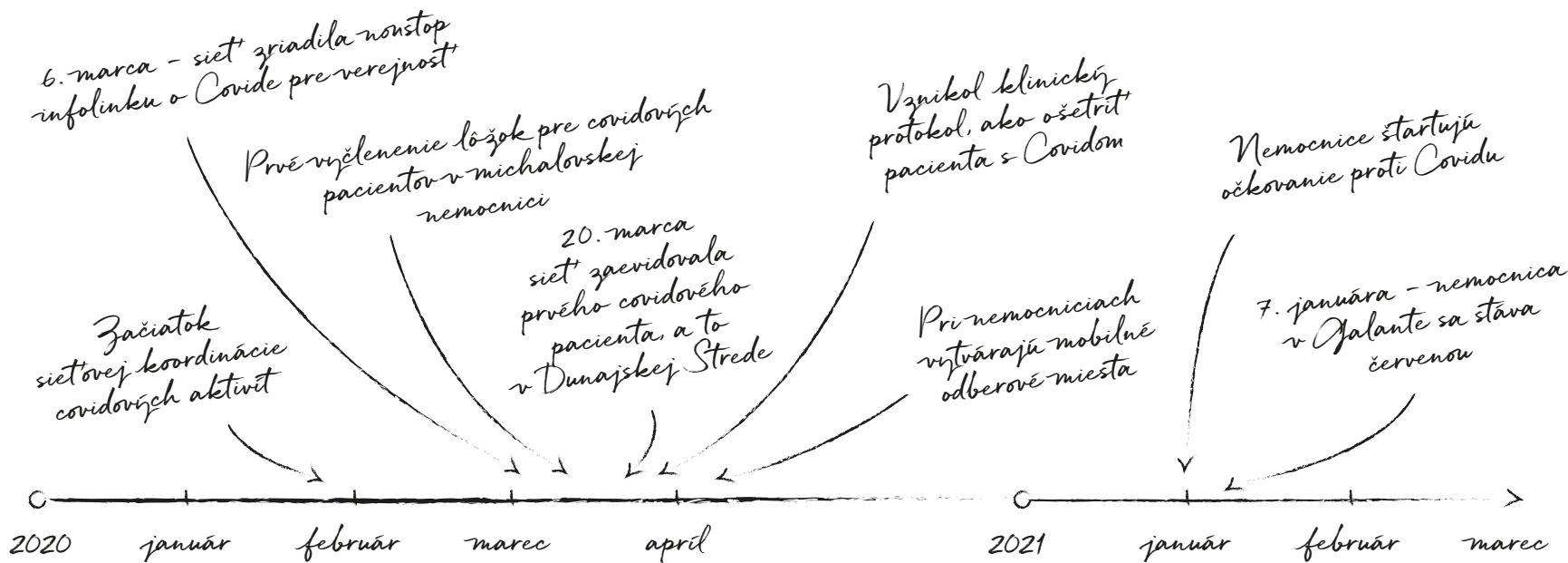
Balázs už šoféruje domov, má po službe. Hovorí, že pred pár dňami sa mu stalo, že musel na umelú pl’úcnu ventiláciu napojiť manželku jeho niekdajšieho kolegu. Zvieralo mu srdce, keď mu volal. Musel mu povedať, že je na prístrojoch i o všetkých komplikáciách.

Kolega mu bol vd’ačný, že urobili všetko, čo bolo v ich silách. Na konci telefonátu takmer plakal a s Balázsom sa lúčil slovami:

„Štyridsať rokov sme boli spolu, dajte mi na ňu pozor, pán doktor.“

A hoci šťastných príbehov ťažko chorých pacientov bolo menej, je krásne, že existujú. Napríklad 35-ročná pacientka Zuzka. O jej život zdravotníci na oddelení anestéziológie a multiodborovej intenzívnej starostlivosti vo vranovskej nemocnici bojovali dlhých 110 dní. Do nemocnice ju prijali vo februári 2021 s ťažkým priebehom ochorenia COVID-19 a keďže sa jej stav neustále zhoršoval, museli ju napojiť na umelú pl’úcnu ventiláciu. Počas liečby sa však Zuzke pridružili ešte ďalšie zdravotné problémy a musela absolvovať až päť operácií. Napriek snahe všetkých, zdravotníkov aj Zuzkinmu boju, bol jej zdravotný stav ako na hojdačke. Túžba žiť však bola nezlomná. Po vyše troch mesiacoch sa Zuzka uzdravila natol’ko, že ju mohli prepustiť domov.

„Ťažko sa dá slovami vyjadriť moja vd’aka. Mám pocit, že zdravotníkom do konca života nevyhradím, čo pre mňa urobili,“ povedala Zuzka.

Náš príbeh

V sieti len za rok 2021 hospitalizovali vyše 12-tisíc covidových pacientov a podali viac než 710-tisíc dávok vakcín. Napriek tomu, že to bolo často bolestivé, sieť a zdravotníci pandémie zvládli a mnoho pacientov im bude navždy vd'ačných, že to kedysi pri ich lôžku nevzdali.

Unikátny projekt fotografa

Andreja Horského,

ktorý mapoval prácu našich zdravotníkov
v prvej línii počas druhej covidovej vlny.

Deň s Marekom Pastírom

- primárom covidového OAMIS
v Michalovciach

Deň s Lud'milou Linekovou

- primárkou covidového oddelenia
v Spišskej Novej Vsi

Deň s Františkom Gedrom

- vodičom DZS v Košiciach

Deň so Zuzanou Kudláčovou

- sestrou infektologického oddelenia
v Michalovciach

Deň s Františkom Petrom

- kňazom na covidových oddeleniach
vo Vranove nad Topľou

Deň s Jozefom Fatrsíkom

- vedúcim lekárom covid urgentu
v Galante

Bonus

Video Hrdinovia červenej nemocnice v Galante

VIDEO

Legendárna reportáž s primárom OAMISu Balázsom Laczkóm
o boji proti COVID-19 v dunajskostredskej nemocnici

VIDEO